

Belevenissen bij het verzamelen. Kashmir 1989

Paul Sondaar

SAMENVATTING

Veldwerk is niet altijd zonder gevaar. Tijdens een veldwerk in Pakistan in 1989 maakte de schrijver kennis met een roversbende

SUMMARY

Working in the field can be dangerous. The author encountered a gang of robbers during a campaign in Pakistan in 1989.

Mangla- Samwal anticline

Het veldwerk in Azad Kashmir

New Mirpur ligt in Azad Kashmir, wat Vrij Kashmir betekent. Het grootste deel van Kashmir is "bezet" door het buurland India, dit is althans de Pakistaanse visie.

New Mirpur ligt in een gebied van zandsteenheuvels en het is niet ongewoon, als je door deze heuvels loopt, om grote versteende olifantenbotten en slag tanden te vinden. Nijlpaarden moeten zich ook thuisgevoeld hebben langs de Oer Indus, die hier zo'n 3.5 miljoen jaar geleden stroomde. De kadavers van dieren, meegevoerd door de stroom, werden overdekt door rivierzand en fossiliseerden. Door bewegingen in de aardkorst aan de voet van het Himalaya gebergte moest de Indus vaak zijn loop verleggen en werden de rivierzanden zandsteenheuvels, die nu ook wel de Foothills van de Himalaya genoemd worden. Deze zandsteenheuvels bevatten zo de versteende resten van dieren uit het verleden.

In het midden van de vorige eeuw was het een kolonel van het Brits Indische leger die juist hier met zijn troepen ging oefenen en zijn manschappen deze fossielen liet verzamelen. Door het werk van deze kolonel, Cautley geheten, is reeds in het midden van de vorige eeuw erg veel bekend geworden over de dieren die miljoenen jaren geleden op het Indiase subcontinent leefden. Deze fossielen, die meer dan een eeuw geleden verzameld werden, zijn nu te bewonderen in het Museum van de Geologische Dienst in Calcutta.

Zo'n 30 jaar geleden werd een groot stuwmeer aangelegd, waarbij een groot gebied van deze zandsteenheuvels onder de golven verdween. Ook verdween Mirpur, een middelgroot stadje, wat daar lag. Nog in de zandsteenheuvels, maar buiten het bereik van het stuwmeer, werd een nieuwe stad gebouwd: New Mirpur. Als je door New Mirpur loopt, is het niet duidelijk wat er nu nieuw aan is. Het ziet eruit als ieder ander middelgroot

stadje in Pakistan. Vervelozе gebouwen, die niet afgebouwd zijn. Langs de straten vele houten winkeltjes en stalletjes en vooral veel lawaai.

's Morgens om vijf uur zetten alle moskeeën hun versleten bandjes in werking, waarbij de kwantiteit van het geluid het belangrijkste is. Om zes uur wordt dit nog eens herhaalt. Een half uur later begint onze dag.

We verblijven in het Forest Resthouse van New Mirpur, wat we soms moeten delen met belangrijke Pakistaanse gezagsdragers, die New Mirpur op een officiële missie moeten bezoeken.

Ons gezelschap bestaat in 1989 uit drie Pakistaanse geologen, drie chauffeurs, één kok, een hulpkok en een bediende, allen in dienst van de Pakistaanse Geologische Dienst en vijf Nederlandse geologen en paleontologen. Doel van het project is het verzamelen van fossielen van dieren uit de lagen van verschillende ouderdom om te zien wat de gevolgen waren van veranderingen in het milieu op de zoogdieren uit het verleden; konden zij zich aanpassen of stierven zij uit.

Na al twee keer gewekt te zijn door het geloei van de moskeeën is de derde keer wat milieuvriendelijker. Met "voorzichtig" gepiep gaat de deur open en wordt met vriendelijk gemompel, "Your tea, sir", een kop thee aangeboden met veel suiker en veel melk. Even later worden twee emmers met warm water aangedragen en in het "sanitair gebeuren" gezet. De thee zorgt dat je op een goede manier wakker wordt en met een bakje overgiet je je met het water, wat precies op een goede temperatuur is. Het ontbijt wat daarna volgt is Engels, gebakken eieren, restjes vlees van de vorige dag, hoewel het traditionele van het Engels ontbijt, het spek, natuurlijk ontbreekt.

Er is een zeer duidelijke taakverdeling in het hiërarchisch systeem van gouvernementbeambten. De laagste in het systeem is de "bellboy", schaal 1. Hij zit altijd voor een deur van een ambtenaar met een beetje status. Als er gebeld wordt (er staat bij zo'n ambtenaar altijd een belletje op het bureau, waarop gedrukt wordt, meestal zijn het handbelletjes) komt de bellboy binnen rennen om de onbenulligste dingen te doen.

De hulpkok zit in schaal 2. Hij mag alleen voorbereidende handelingen verrichten, zoals groenten wassen en snijden, het deeg voor de chapatti maken, de boodschappen dragen als de kok inkopen doet, etc. Het echte koken doet de kok, wel brengt de hulpkok het kopje thee in de vroege morgen.

De chauffeur heeft een speciale status en ik heb nooit helemaal begrepen, hoe zijn plaats nu precies past in het systeem. De drie chauffeurs die wij hadden in New Mirpur waren compleet verschillend. De oudste had een Landrover die minstens 20 jaar oud was, maar eruit zag alsof hij zo uit de showroom kwam. Als je één keer de deur een beetje hard had dichtgegooid wierp hij je

een blik toe en maakte een opmerking in Urdu, die in duidelijkheid niks te wensen overliet en je begreep dat je dat nooit meer moest doen. Als je deze chauffeur had kostte het ongeveer twee keer zoveel tijd om ergens te komen.

De tegenpool van deze chauffeur was een Sjeiet, welke duidelijk grote bewondering had voor Chomeinie, de grote leider van de Sjeieten, want hij had een foto van hem in de jeep. Ongeveer 20% van de Pakistani behoren tot deze groep moslims. Ze bekleden vaak belangrijke posities en zijn zeer energiek. Als je werkelijk naar moeilijke gebieden moest of snel ergens moest zijn, probeerden we altijd deze chauffeur mee te krijgen. Onze Pakistaanse collega's gingen meestal vrij feodaal met het lagere personeel om en vonden het gek dat wij de meeste dingen zelf droegen en deden.

Na het ontbijt maakten we ons gereed om het veld in te gaan. De kok maakte wat hapjes voor de lunch en dan vertrokken we in verschillende groepjes. De chauffeur zette ons dan ergens af en we maakten afspraken waar we weer opgepikt wilden worden.

Maart is een prachtig jaargetijde om daar veldwerk te doen, nog net niet te warm, droog en zonnig. Meestal stond de jeep al lang op de afgesproken plek en hoefden we nooit te wachten. Bij "thuiskomst" in het Resthouse wachtte ons dan een heerlijke pot met thee.

17 maart 1989 leek zo'n routinedag te worden. De chauffeur zette mij en een jonge collega om 10 uur zo'n 20 km buiten New Mirpur af om ons tegen vijf uur weer op te pikken. Het zou een lange tocht worden, waarbij we ook nog een fossiele reuzeschildpad uit het gesteente zouden moeten hakken, die de vorige dag gevonden was. Om ongeveer acht uur 's avonds, het was al lang donker, kwamen we terug in het Forest Resthouse. Niet in de jeep van de Geologische Dienst, maar in een minibusje wat we ergens langs de hoofdweg hadden laten stoppen. Er was maar weinig plek voor ons geweest, vooral doordat een passagier twee schapen bij zich had. Het is moeilijk te beschrijven hoe blij ik was het Forest Resthouse weer te zien en een kopje thee te drinken. De anderen hadden de avondmaaltijd al op en twee jeeps waren nog bezig ons te zoeken.

Ik kon weer lachen toen een Pakistaanse geoloog ontzettend begon te lachen om het verhaal wat ik vertelde. Eerst zag ik de humor er helemaal niet van in, later kon ik wel begrijpen waarom hij soms spontaan weer begon te lachen en zei: "The robbers were robbed".

De gewapende overval

De chauffeur met de Landrover zette ons langs de hoofdweg af en wij begonnen aan onze tocht. Het was een route die wij kenden en waar we nog enkele punten iets meer in detail moesten bekijken. Het zou een lange tocht worden. Doordat we onverwacht een plek vonden waar veel fossielen lagen, raakten we al achter op ons

tijdschema. Hierna daalden we af om een pad langs de rivier verder te nemen. Hier ontmoetten wij een geheel onverwacht obstakel wat niet te passeren was. De rivier maakte een bocht en toen zagen we een tweehonderd meter verder een groep vrouwen, die niet alleen de was waste, maar ook zichzelf. Het was kennelijk wasdag voor de vrouwen van het dorp Tarapa. Iedereen in de omgeving weet dat en als man moet je dat respecteren en niet in de buurt komen. Wij draaiden daarom ook onmiddellijk om en moesten de heuvel weer opklimmen.

Na een omweg van zo'n drie uur kwamen we bij de plek waar een versteende reuzeschildpad in het gesteente lag. Het uithakken zat tegen en het werd toen wel duidelijk dat we onze voorgenomen tocht drastisch moesten inkorten. We besloten via het dorp Tarapa langs een klein weggetje naar de hoofdweg te gaan, waar onze jeep langs zou komen. Het weggetje dat van Tarapa naar de grote weg loopt is ongeveer 3 km lang. Het kan met een auto bereden worden, maar dat kost dan zeker een kwartier. Zo'n 500 meter voordat de weg op de asfaltweg uitkwam ligt nog een heuvel, waar dit weggetje overheen loopt. Wij naderden dit punt, toen uit tegen-gestelde richting twee zwaar gesluierde "vrouwen" aan kwamen lopen. Het verbaasde ons, omdat in Azad Kashmir, wat tot de meest welgestelde streken van Pakistan behoort, de vrouwen meestal niet gesluierd gingen. Zonder dat we het afgesproken hadden, draaiden we beide onze hoofden van de vrouwen af. Tot onze verbazing reageerde de vrouwen anders en kwamen recht op ons af en blokkeerden ons de weg. Onder de "sluier" kwam een revolver te voorschijn dat op ons gericht werd. Ik vond de situatie zo gek dat ik hard begon te lachen omdat ik aan een grap dacht. Mijn collega reageerde anders en pakte direct zijn geld, 175 Nederlandse guldens, die hij de mannen (het bleken dus geen vrouwen te zijn) gaf. "Dollars?", vroeg één van de rovers, die Engels sprak. "Nee", zei mijn collega, "guldens", en zei dat ze die toch niet konden inwisselen. "American?", vroeg de rover weer. "No, Dutch". Zichtbaar blij dat wij geen Amerikanen waren gaf hij ons toen een hand. Maar zijn maat ging toch rustig verder met het zoeken of we nog andere waardevolle dingen bij ons hadden, speciaal mijn collega moest het ontgelden. Kennelijk dachten ze dat ik zijn bediende was, want ik had zo'n 20 meter achter hem gelopen en mijn kleren zagen er minder vlekkeloos uit. Door het handen schudden, had mijn collega weer wat moed gekregen en zei: "You are bad moslims and Allah will punish you!" De man, die Engels sprak verdedigde zich en zei: "You are rich and we are poor". Ze hadden net het geologen-kompas van mijn collega in handen, die ging uitleggen dat ze daar niets aan hadden. Je kon er alleen maar op zien waar het noorden was. Ik had net ontdekt dat het geen speelgoedrevolvertje was, maar echt en vond het niet grappig meer.

De aandacht verplaatste zich nu naar mij. Ze pakten mijn horloge, mijn paspoort en mijn rugzak, waarin de

fossielen en mijn fototoestel zaten. Gelukkig vonden ze mijn geld niet. Toen dit achter de rug was zeiden ze dat we terug naar het dorp moesten gaan. We mochten niet naar de grote weg. Toen we die kant opkeken, zagen we twee mannen met geweer op de heuvel op de uitkijk. Een woede overviel mij, wetend wat voor ellende je krijgt als je je paspoort kwijt bent, en ik zei: "Give back my passport and my fossils", en rukte het paspoort en de rugzak uit de handen van de rover en liep terug naar Tarapa. Kennelijk waren de rovers al een beetje zenuwachtig geworden door het gepraat van ons en lieten ons verder gaan. Toen we zo'n vijfhonderd meter gelopen hadden, zagen we met een verre kijker dat ze een man en een vrouw aanhielden. Mijn collega rende toen naar Tarapa om hulp te gaan halen, terwijl ik met de fossielen rustig naar Tarapa liep.

In Tarapa vond ik geen spoor van mijn collega, wat mij verontrustte. De reden bleek later dat het vrij lang duurt om op een houtvuurtje een goede kop thee te zetten. Voordat hij zijn verhaal kon vertellen, moest hij een kop thee gedronken hebben, waarmee zij hun gastvrijheid konden tonen. Toen hij met twee mannen verscheen, kwamen ook de man en de vrouw het dorp binnen. Van haar waren de gouden oorkingen geroofd en van hem 200 roepies. We moesten naar het hoofd van het dorp, waar het weer een half uur duurde, voordat de thee klaar was. We liepen wat rond het huis, waar ook wat kinderen en oude mannen naar toe waren gekomen. Een man wilde mij 200 roepies, een maandsalaris, geven en wat mij het meeste trof, was een jongen van ongeveer zestien jaar, schat ik, die beslist wilde dat ik zijn horloge, waarschijnlijk zijn waardevolste bezit, nam. Zij schaamden zich dat dit buitenlanders bij hun dorp was overkomen. Toen de thee opgedronken was, werd er snel zaken gedaan. Er stonden zo'n tien mannen met onder hun omslagdoek wat langs. Het werd al donker en het ging een beetje regenen. Ik ontdekte dat deze lange dingen prachtige geweren waren. In snelle pas ging het naar de heuvel bij de hoofdweg. Er werd nog gezocht, maar van de "struikrovers" geen spoor meer. We stopten een minibusje en kwamen zo bij het Forest Resthouse en vertelde ons verhaal. Toen mijn Pakistaanse collega begon te lachen dat ik mijn paspoort en rugzak had teruggepakt werd ik boos en zei dat het erg vervelend en tijdrovend is om je paspoort kwijt te raken en de rovers er toch niks aan hadden. Daar moeten ze vanaf blijven. Hij begon toen nog harder te lachen: the robbers were robbed.

Later voelde ik wel dat ik een riskant spelletje met de rovers had gespeeld.

Het politie onderzoek

Nadat wij ook gegeten hadden en de jeeps weer terug waren, werd besloten aangifte te gaan doen bij de politie. Het politiebureau had een ruime binnenplaats, die van de weg af zichtbaar was. Onder een galerij waren verschillende kamers, in één van deze zetelde de hoofd-commissaris. Die verzekerde ons de rovers te zullen vin-

den, want dit kon niet dat buitenlanders beroofd werden. Hij vertelde dat er in Tarapa een bruiloft was en dat bij zulke gelegenheden de dorpsbewoners, maar ook gasten die naar de bruiloft gingen, meer geld en kostbaarheden bij zich droegen dan gewoonlijk. Het was niet ongewoon dat zulke berovingen dan daar juist plaats vonden. De politie schonk daar niet zoveel aandacht aan, maar nu het buitenlanders betrof was het een hele andere zaak. Hij maakte uitgebreid rapport, waar ook wij onze handtekeningen moesten zetten om de politie te verzoeken de rovers op te sporen. Het opstellen van dit rapport kostte meer dan een uur en toen het klaar was zei de commissaris dat wij dit naar een ander dorp moesten brengen, want Tarapa behoorde tot een ander politiedistrict. Achteraf gelegen lag daar de politiestation. We wekten de dienstdoende inspecteur, die het rapport las, nog enkele vragen stelde en toen begon te klagen dat de politie zulke slechte wapens had en ze daardoor zo weinig konden doen. Rovers en de bevolking waren veel beter bewapend. Ik denk dat hij in zekere zin wel gelijk had. De geweren van de bewoners van Tarapa hadden er goed uitgezien. Na weer afscheid te hebben genomen, liepen we langs een hok met tralies ervoor, waar twee mannen op de betonnen vloer sliepen.

De volgende morgen moesten we nog even bij de hoofdcommissaris komen. Hij zat weer achter zijn bureau, nu in vol ornaat, en hij herhaalde wat hij ons de vorige avond had gezegd. We liepen terug over de binnenplaats, waar twee mannen werden ondervraagd. Ze moesten diepe kniebuigingen maken. Deden ze het niet diep genoeg, of te langzaam, dan kregen ze een tik met een stok van de politie officier die erbij stond. Over een hek keken burgers van New Mirpur toe, wat er zich allemaal afspeelde op het politiebureau. Een soort gratis volkstoneel. Mij deed het nogal middeleeuws aan.

Veel vertrouwen dat de rovers gepakt zouden worden had ik niet. Maar de volgende dag al kwam de hoofdcommissaris met twee mannen aanzetten, die een spoor gevonden hadden. In de bazaar had een man geïnformeerd naar vreemd geld en had Hollandse gulden biljetten laten zien. Ze wisten wie de man was, dus de daders zouden gauw opgespoord zijn.

Dit is de laatste keer dat we iets van de commissaris gezien hebben. Wel hoorden we verhalen: de rovers hielden zich verscholen, maar ze zouden gauw gepakt worden; één van de rovers zou een zoon van een belangrijk persoon zijn. Enkele maanden later kregen we in Nederland een brief van één van onze Pakistaanse collega's, die schreef dat ze gepakt waren.

Toen we een jaar later weer in New Mirpur kwamen, bleek dit bericht niet bevestigd te kunnen worden. Wel hoorden we het verhaal weer dat één van de rovers een zoon was van een belangrijk persoon. Ja, en die kan je niet zomaar arresteren.

Toch zullen de woorden van mijn jonge collega "Allah will punish you" voor de rovers een realiteit zijn geworden. Hoewel niet in de gevangenis beland, zullen ze deze grappen waarschijnlijk niet meer zo gemakkelijk kunnen uithalen. Er zal op hun gelet worden en trouwens ik wens niemand een verblijf in een Pakistaanse gevangenis toe, zelfs niet diegene die mijn horloge, waar ik aan gehecht was, stal.

Adres van de auteur:

Paul Sondaar
Instituut voor Aardwetenschappen
Postbus 80.021
3508 TA Utrecht